

Žitna trgovina na Kranjskem in ljubljanske žitne cene od srede 17. stoletja do prve svetovne vojne, Razprave X/4, SAZU, razred za zgodovinske in družbene vede, Ljubljana 1977, str. 397

oziroma 157 — računano po ceni iz aprila 1785. — 22. M. Zidar, O psih (peta dopolnjena izdaja), Ljubljana 1983, str. 276. — 23. ZAL, LJU, Reg. I, fasc. 45, str. 1023—1027.

BLEJSKI OTOK IN IZRAŽANJE NARODNE ZAVESTI

BOŽO BENEDIK

Blejski otok in cerkev na njem je bil že pred več kakor sto leti vabljava točka romarjev, pozneje pa tudi narodnjakov, ker so s tem izražali svoja prebujajoča narodnostna čustva in narodno zavest. O tem nam veliko zanimivega povedo knjige obiskovalcev otoka, ki jih hranijo v blejskem župnišču. Ustavili se bomo pri taki knjigi za leta 1867 do 1879, ko se je slovensko ljudstvo že politično izoblikovalo in je začinjalo živahno narodnostno življenje, ki ga je označevala zlasti doba taborov z vnovično zahtevo po zedinjeni Sloveniji.

Omenjena in vse druge tovrstne ohranjene knjige nam govore, koliko je bilo v času, ki ga knjiga zajema, obiskovalcev na blejskem otoku, kdo vse je prihajal nanj, zakaj so prihajali pa tudi kaj so izpovedovali ob vpisovanju v knjige. Za ta kratek zapis uporabljena knjiga je zajela čas dvanajstih let in v njej se je ohranilo okoli 15.880 podpisov obiskovalcev ali na leto okoli 1320. Seveda se vsi obiskovalci otoka in cerkve na njem niso vpisovali v knjigo, saj mnogi izmed njih niso znali pisati. Zato vsekakor upravičeno sodimo, da je bilo število obiskovalcev otoka vendar nekoliko večje.

Poglejmo odkod so prihajali in kdo so bili obiskovalci ter kako so izražali narodno zavest in čustva.

Lahko trdimo, da so obiskovalci prihajali iz vseh delov sveta prav tako kot danes. Seveda so bili številni zlasti okoličani Bleda, sami domačini pa so le redki. Dalje so prihajali obiskovalci iz Kranja, številni so bili iz Ljubljane, Novega mesta, Dolenjske sploh, Štajerske, še več pa iz Primorske, posebej iz Gorice, Trsta in Celovca. Dalje se vrste podpisi obiskovalcev iz Gradca, Dunaja in krajev bivše habsburške monarhije. Posebej naj omenimo še oboževalce otoka iz Zagreba, Beograda, Bosne; so pa tudi že takrat bili na otoku gostje iz Anglije, Egipta, Češke,

Rusije, Brazilije in celo iz daljne Japonske. Ti so se vpisali v svoji pisavi.

In kdo so bili ti obiskovalci otoka? Iz podpisov lahko zasledimo marsikaj. Veliko je bilo dijakov, saj so se vpisali celi razredi gimnazij iz Kranja, Ljubljane, dalje bogoslovci, uradniki raznih ustanov, trgovci, pa profesorji, izobraženci sploh in člani tedanjih meščanskih družin, posebej iz Ljubljane. Le redke izobražene Slovence tistega časa ni bil na otoku in se ni vpisal v to danes zanimivo knjigo. Skoraj vsi so ob podpisu vpisali tudi datum, kdaj so bili na otoku. Nekateri so se vpisali po večkrat, to se pravi, da so večkrat obiskali Bled in otok. Zato je razumljivo, da je večina podpisov izpisane pisave, to se pravi, da so bili predvsem izobraženci, manj je opaziti težke, okorne pisave našega kmečkega življa. Verjetno pa se ti sploh niso vpisovali kot ostali, saj mnogi tudi niso bili večji pisave. Žal pa mnogi podpisi niso čitljivi, tako da je težko ugotoviti, kdo so bili vsi ti podpisniki.

Imena podpisnikov so bila po veliki večini slovenska, tista, ki so bila pisana v okorni, težki pisavi prav vsa. Tujci so bili večji del iz nemškega govorečega ozemlja. Če le površno preletimo spominsko knjigo, bomo našli nemalo imen pomembnih Slovencev tistega časa, ki se jih še danes spominjamo. Bili so politiki, pisatelji, pesniki, številni takrat še študentje, pa tudi pomembni domačini ali poznane trgoveške družine iz Ljubljane.

Od domačinov ali obiskovalcev, ki so bivali takrat na Bledu, najdemo podpise Antona Westra, blejskega župana, kot je sam pripisal leta 1875, članov družine Rouard, lastnika blejskega gradu in jezera; Oscar Rikli se je prvič vpisal leta 1869, da njegovega brata Arnolda Riklija ne zasledimo med obiskovalci, kar je vsekakor zanimivo, saj je takrat že imel svoj »Zdravilni zavod« na

Bledu, dalje Katro Piber iz Mlina, Marijo Mosche in dr. Valento, člane družine Golias-Skale, Camilla grofa Eichelburga, lastnika današnjega hotela Toplice večkrat se je podpisal tudi domači narodnjak Anton Hudovernik pa Matevž Kosmač z Bleda, Ivan Ambrožič iz Želeč, Gregor Arh iz Gorjuš. Vendar je domačinov le malo vpisanih, kakor smo že rekli, saj so verjetno le redko hodili na otok ali pa se niso vpisovali v knjigo.

Že leta 1869 se je vpisal Julius Kugy, z njim Paul Kugy, Anton Pleiwies in znani slovenski komponist dr. Benjamin Ipavec, iz nemškega Gradca kot je pripisal, že naslednjega leta zasledimo podpis Jurija Šubica, podobarjevega sina iz Poljan, bogoslovca Antona Jegliča, ki ga srečamo na Bledu skoraj vsako leto, člane družine Kapus iz Kamne Gorice, znanega livarja iz Ljubljane Antona Samasso, pa dr. Jerneja Zupanca, notarja in odbornika Slovenske Matice, dr. Rad. Razlaga, Jožefa Pagliaruzzija, Henrika Ničmana z družino in druge.

V letu 1871 je vpisan v knjigo P. v. Radics, ki je večkrat opisoval Bled in takratno Kranjsko, Andrej Pirnat, oskrbnik »Pečovnika« pri Celju, Matija Murnik in znani prosvetni delavec Janko Žirovnik takrat doma na Bledu.

Vrsta znanih imen je zapisanih 15. septembra 1872, ko so po slovesnem odkritju spominske plošče v Vrbi na hiši dr. Franceta Prešerna, mnogi udeleženci obiskali še blejski otok. To so bili Janez Kersnik, Fran Šerko, Fran Erjavec, Fran Levec, oba iz Gorice, pa Josip Regen ter Jurij Šubic iz Poljan nad Škofjo Loko ter dijak Janko Šubic, primarij dr. Pestotnik, pravnik dr. Josip Dobida. Ob tej priložnosti je ing. Podkrajšek iz Ljubljane zapisal v spomin na velikega pesnika naslednje besede: »Kar se v Sloveniji poštenega rodi — vse Prešerna, pesnika slavi.«

V poznejših letih najdemo še podpise Josipa Jurčiča, dr. Ambrožiča z ženo Lojzko, dr. Andreja Lisjaka in dr. Antona Arka, ki so vsi skupaj prišli na otok. Še pozneje, v letu 1875 so obiskovali otok in se vpisali v knjigo obiskovalcev otoške cerkve Anton Foerster, kaplan Jakob Aljaž pa Gregor Krek, univerzitetni profesor iz Gradca, dijak Franc Koblar, Anton Fabiani in še drugi.

Blejski otok je v omenjenem obdobju postajal kraj, na katerem so mnogi s svojim obiskom želeli pokazati prebujanje oziroma

trdnost svoje narodne zavesti. To naj dokazujejo številni napisi, izrezki, verzi, vzkliki, gesla z narodnostno vsebino, ki so jih mnogi pripisali k svojim podpisom. Opevali so lepote otoka Bleda in Slovenije, nasploh ne manjka pa tudi tistih s povsem narodnjaško vsebino, s katerimi so si dali posamezniki ob obisku na blejskem otoku duška v svoji narodni zavesti. Poglejmo nekaj takih primerov.

Tako je neznani obiskovalec z Radomelj leta 1869 k svojemu podpisu pripisal naslednje v prihodnost zadržte misli: »Bratje kvišku ustanimo, že svoboda nam blešči, le združimo se, objemimo, tuj se jarem že drobi. Da Slovenije smo sinovi, čuj dol naj in vrhovi!« Leto pozneje pa je Jože Ambrožič ob svojem podpisu zapisal: »Živela Slovenija! Čujte gore in bregovi, da sinovi Slave smo!« Josip Zanoškar pa je leta 1871 vzkliknil: »Pozdravljeni hribi, snežne glave, doline prijazne od bistre vode — Zedinimo se, ne vdajmo se!« Istega leta se je I. Z. Vesely, načelnik Južnega Sokola iz Ljubljane drznil v knjigo napisati celo: »Vive la republique!«

V letu začetka bosenske vstaje (1875) je v knjigi prišla do izraza morda tudi jugoslovanska misel ali vsaj solidarnost z uporniki. Tedaj je Pavel Skale iz Ljubljane zapisal: »Živeli Serbi, Hercegovci, Bošnjaki, Bulgari, Črnogorci — Bog pomagaj Jugoslovane!« Matija Kovačič iz Bosne pa je leta 1877 k podpisu pripisal: »Slovenska mati nas je rodila, slovenski oče nas gojil, slovenska vila nas zbudila, Slovenci mi, da ne bi bli!«

Še bi lahko naštevali. Posebno številni so citati Prešernovih pesmi, a največkrat zasledimo zapis: »Dežela Kranjska nima lepšga kraja, kot je ta podoba raja.« K izražanju slovenske narodne zavesti in čustev v obliki teh zapisov pa je deloma štetih tudi obiske na otoku številnih dijakov, celih razredov, članov raznih organizacij takratne mladine. Obisk otoka jim ni pomenil samo zadostitev notranjega zadovoljstva, marveč tudi zunanji izraz narodne zavesti, ki jo je še posebej povezovati s Prešernom in njegovo poezijo.

OPOMBE

Vir za prispevek je »Knjiga obiskovalcev otoka« za leta 1867 — 1879, ki jo hrani župnišče na Bledu.